

Kdo? — Mi, mi — jaz, župan, župnik, Strniška — mi smo darovali. Kaj je dala Minka? Nič. Če je nekoliko šivala, kaj tisto! Saj nima drugega posla! In vsi tiščite vanjo in jo zahvaljujete in slavite! To je demagoštvo, to je pavovo perje, s katerim se lišpa ta ženska.“

„To je resnica, gospod Smrekar, da ste darovali drugi; toda vse delo in aranžmá je njena zasluga!“

„Zasluga, zasluga! Poznam njene zasluge! Drugi ji sezidajte hišo, ona se bo pa košatila v njej in gledala skoz okno! Saj se poznamo! Vem tudi, da snuje neko društvo in s kaplanom stikata glave ter si namigavata o posojilnici. Še tega je treba. Oba preženem!“

Smrekar je jezno udaril po mizi in izpil v dušku kozarec črnine.

Alena je jecljaje skušala ugovarjati, pa je Brest previdno in posredovalno zvodil govor drugam, da je zanimiva debata prenehala. Zakaj Smrekar je tako namršil obrvi, da bi bil divjal in vsakega surovo razžalil, kdor bi mu ta večer ugovarjal.

Ko se je družba razšla, je hodil Smrekar dolgo ves zamišljen po pisarni. Na mizi je imel buteljko, pri kateri se je ustavljal in po malem izpival, kakor bi iskal misli v vinu. Sedel je že parkrat k mizi, pa vselej odložil pero in hodil vnovič gor in dol. Ko je izpraznil zadnjo čašo, je sedel, prijel odločno za pero, pomočil in zamrmral:

„Ne boš mi nagajala ne, taka ženščina že ne!“

Tedaj je zastavil in začel pisati:

Slavni c. kr. okrajni šolski svet v . . .

(Dalje.)

NAGNILO SE JE SOLNCE.

Spisal Ivan Cankar.

Dolgo let je že, petnajst jih bo kmalu, da nisem videl zgodnje pomladi. Siv oblak visi nad mestom; dež ga ne izpere, solnce ga ne popije, vihar ga ne razmakne. Morda je solnce tam visoko, tam daleč, morda poje pomlad za gorami — kdo ve? Ali srce je vsevedno; in česar ne vidi spoznanje, vidi slutnja. Na prašnih strehah se je zasvetilo, na umazanih oknih je odsevalo — od onstran sivega oblaka pozdravlja nas uklenjene daljna pomlad. Misli, napravite se; primi popotno palico, hrepenenje! O resnično: tam daleč so kraji, kjer je nebo višje in svetlejšje; tam diše razorane léhe, tam zelené prostrane loke; tam daleč je domovina . . . je mladost.

Vsako leto ob tistem času, ko sem zaslutil solnce nad oblakom, je prešinila radost moje srce in občutil sem ves krepak, da mi grenkota tega romarskega življenja ni še popila mlade krvi. Še je bilo hrepenenje v meni; in hrepenenje je življenje, je mladost. „Še letos se napotim!“ Tako sem zaobljubil v svojem srcu. „Še letos se napotim, še ta mesec! Dolgo dovolj sem čakal in odlašal. Napotim se, preden umrje hrepenenje, preden zatonje mladost. Še enkrat bodo gledale moje hvaležne oči, kako se drami smehljaje domača zemlja; še enkrat bom slišal melodijo prebujenih gozdov, veselo pesem juga, jezdečega na belih, bežečih

oblakih . . . Napotim se, preden bo čaša mladosti izpraznjena, da jo napolnim do vrha!“ Tako sem zaobljubil vsako leto v svojem srcu . . . vsako leto, petnajst jih bo kmalu. Pa je pod poletnim nebom visel nad mestom razpaljen oblak, težak, žareč; pa je zapihal jesenski veter, vzdignil prah do mojega okna; stal sem ob oknu, potrč, malodušen. Kje upanje? Še hrepenenja ni bilo več! . . . Kakor do vratu zakopan sem bil pod ta črni, težki oblak, v ta dušeči prah. Šle so koprneče misli vsako leto v domovino, kakor se napoti pobožni romar na Brezje ali v Marijino Celje; šle so misli, kadar je srce oznanjalo zgodnjo pomlad; ali telo je bilo zakopano do vratu, nože se niso genile, niso ubogale oči, v daljavo sanjajočih.

Tudi letos sem odprl okno nastežaj, ko se mi je zazdelo, da se je kakor pod tihimi prsti narahlo zgenila siva odeja nad mestom, in ko sem zaslutil, da so tam daleč zašumeli gozdovi. Beseda se je porodila v srcu, izpregovoril sem jo ponevedoma: „Nikoli več!“

Tako je prešinilo moje srce: „Nikoli več ne boš videl razoranih, dišečih njiv, nikoli več prostranih, zelenečih lok; vse je utonilo, za zmerom ugasnilo za gorami: pomlad, mladost, domovina; črn oblak na nebu, črna vdanost v srcu, to bo tvoj delež!“

Pomislil sem in sem to spoznal:

„Srce, ki je moglo roditi take besede in tako misel, je napravilo do poslednjega srebrnika najdražji zaklad mladosti: hrepenenje. Dokler sem še stal ob oknu, strmel s hlepečimi očmi v nevidni onstranski raj, dokler sem še govoril: Pojdem, da vidim še enkrat tisto lepoto! — vse do tiste ure sem bil mlad. V tla so se uprle zdaj moje oči, uprle so se v grob . . .“

Petnajst let bo kmalu, da je uklenjena živela, hrepenela moja mladost. Zdaj se je nagnilo moje solnce.

Pa da bi se napravil na pot s tem pustim srcem, hrepenenja praznim, in če bi ves svet preromal od izhoda do zahoda — ne našel bi je več, ne domovine, ne mladosti; nikoli več. Moje oči bi več ne spoznale tistih dišečih njiv, zelenih lok, šumečih gozdov; tujca bi pozdravila tujina, večer pozdravil starca. —

Smejale sem se letos sosedu Konopi; še lani bi bil jokale z njim.

Sosed Konopa je bil krojač; stanoval je tik moje izbe, tako da sem natanko slišal skoz tenki zid, kadar je prekašljale vso noč do jutra. Samec je bil, ker se mu je nevesta izneverila. Velikokrat je govoril o njej z zaničljivo besedo in jeznim glasom; jaz pa sem vedel, da jo je blagoslavljal v svojem srcu in da bi jo pozdravil na kolenih. Bilo je, kakor da je vzela seboj mladost, zdravje in srečo. Konopa se je hitro postaral; jetika mu je lica izpila in izgledala, upognila mu je hrbet, prikovala mu je verige na trudne noge. Sreča pa je bila kakor gosposka nevesta; izneverila se je starcu jetičnjaku. In Konopa je zapel tisto dolgo pesem, ki je v naših krajih starodavna himna: pesem o bolezni in o gladu.

Okno njegove izbe je bilo tako blizu mojega, da bi si bila lahko segla v roko, kadar sva gledala v sivi oblak nad sivim mestom. Nekoč — mnogo let je že — se je okrenil in je izpregovoril; s čudno trepetajočim glasom, kakor da oznanja najtišjo, sramežljivo misel.

„Gospod, zdaj je pač zunaj, tam daleč zunaj, zgodnja pomlad . . . ne vidim je, ampak zdi se mi . . . tista pomlad namreč, ki je kakor . . . kakor zdravje in mladost. Letos pojdem, gospod!“

„Kam?“

„Pojdem! . . . Izpod Tatre sem doma, namreč . . . Koliko časa je že nisem videl tiste dežele, ne tistih temnih gorá, ki božajo nebo . . . koliko časa, gospod? Ođ zgodnje mladosti, oj, od zgodnje pomladi . . . šel je otrok, culo na rami, palico v roki in ni se več vrnil . . . Ampak vsa je pred mojimi očmi, vsa blagoslovljena dežela . . .“

tam visoko šume zdaj gozdovi, polja se v dolini dramijo . . . Vsako leto sem mislil, letos storim . . . pojdem, da vidim še enkrat!“

„Dolga je pot!“

„Dolga in težka . . . Zato odlašam, zato sem odlašal že toliko let . . . odlašal, ne pozabil, ne obupal! Ampak letos, letos, bo vse drugače . . . Ne prišel bi rad tja siromak, bolnik, željan tolažbe in usmiljenih src. Vesel pridem, vriskajoč in prepevajoč — tako se spodobi, da pozdravi človek domovino. Pogostil bom tiste blaže ljudi, ki jih pozna le moje srce, ne moje oko . . . vse povrsti jih bom pozdravil, ki jih je poznala moja mladost . . .“

Takrat, ko sem sam še hrepenel, mi je bilo težko pri srcu.

„Kdaj, sosed, kdaj jih boste pozdravili?“

„Tako . . . morda že čez štirinajst dni . . . ali čez tri tedne vsaj . . . Lehko delam, lahko hranim, saj sem samec . . . Čez tri tedne, mislim!“

Čez tri tedne sem ga vprašal:

„Ali kaj, sosed, da se niste napotili? Lepi dnevi so bili pač zunaj, zamudili ste jih!“

Kašljale je in mi ni pogledal v oči.

„Ne zamudil . . . saj smo šele v aprilu, kje je še maj! In tam pod Tatro se stopi sneg šele v maju . . . pravijo, da je celo še v juniju snežilo . . . Dejali so, oderuhi, da bo dela — pa sedim z lenimi rokami in gledam in čakam. Morda bo dela že jutri — zakaj bi ga ne bilo?“ — pa bom delal noč in dan . . . lahko delam, ko spati ne morem . . . in kmalu po praznikih se napotim!“

Po praznikih sem ga vprašal:

„Kaj, sosed, da se niste napotili?“

Ustna so se mu zategnila kakor na jok.

„Bog ni hotel, se mi zdi! . . . Vse sem bil že premislil, vse sklenil in uredil — pa, oj bolezen, oj delo! Če bi te roke . . . saj še niso tako slabotne, še ne tako trudne, pogledajte jih . . . če bi te roke iztegnil skoz okno in bi klical: dajte jim dela, poceni je njih delo . . . če bi to storil, kaj pravite? Ne bilo bi nikogar, smejali bi se: glejte pijanca, bolezni pijanega! . . . Ampak prihodnje leto . . .“

Tudi prihodnje leto sva slonela ob oknu; in tudi naslednje leto.

„Rekel sem, da pojdem, in pojdem! Ni je sile več . . . Kadar pogledam s srca očmi tja onstran oblaka . . . in kadar pomislím, da bom spet videl vso tisto lepoto — ni bolezni več v mojih žilah, ne bridkosti v mojih mislih . . . Letos pojdem, tako je ukazalo moje srce. Ni je sile več . . .“

Pogledal sem mu v obraz; izsušen je bil, izpit do poslednje kaplje. Koščeni, dolgi prsti so

se oklepali okna kakor ptičji kremplji, udrte oči so se bleščale, pile so daljino.

„Zadnji dan je, zadnja ura, tako je reklo moje srce. In obljubilo mi je, tiho obljubilo ponoči, ko sva bila sama, da jo bom videl, domovino tatransko . . . še letos jo bom videl, še v maju, ko se taja sneg in lijejo potoki z gorá . . .“

„Ali pojedete peš?“

Pogledal me je z nemirnimi očmi; bojazen je bila v njih.

„Ne . . . kako bi peš? Štirinajst dni bi bilo zdravim nogam . . . koliko mojim?“

„Daljna je cesta . . . daljna v domovino!“

„Pa kaj bi tam, kako bi tam, da pridem peš? Da pridem popotnik, bolnik, brez kruha in krova? Vesel se prikažem domovini nevesti, vriskajoč in prepevajoč . . . še v maju!“

„Sosed Konopa, zdi se mi, da smo že v marcu!“

„Šele v marcu! Dva meseca še dotlej, dva dolga meseca! Zgodilo se bo vse, kakor je zapisano v srcu!“

„Bog daj srečo, sosed Konopa!“

To je bilo v marcu.

V aprilu, o Veliki noči, sem ga došel na stopnicah; kašljal je in ves premražen je bil.

„Kako je, sosed Konopa? Ne še na poti?“

Očitno se je vzradostil, ko me je ugledal; zakaj na očeh, globokih, nemirnih, sem poznal, da mu je bilo srce polno do vrha.

„Ne še na poti, gospod . . . ampak kmalu, čez štirinajst dni . . . ali vsaj čez tri tedne . . .“

Stopila sva v mojo izbo, ki je bila toplejša, in skuhal sem čaja; skodelica se mu je močno tresla v roki in čaj mu je kapal na kolena.

„Tako je, gospod . . . begal sem na desno in na levo, kolikor je to mesto dolgo in široko . . . glejte, napol sem že bos . . . Oj, gorje človeku, ki je bolan in bos! Gledajo ga ljudje postrani, komaj da ne pljunejo predenj . . . tam pa je delo nakopičeno, čaka mojih željnih rok. Ali bos si in bolan, pojdi v božjem imenu! . . . Kako je to, gospod? Ker si lačen, ostani lačen, ker si bos, ostani bos, ker si bolan, umri! Ali je to pravično, ali ni pravično: le siti imajo pravico do sklede, le ogrnjeni do plašča, le zdravi do zdravja? Take so bile besede, ki sem jih bral v njih očeh!“

„Pozno, sosed Konopa, Vas je obsenčilo spoznanje! Če je pravica, ali ne pravica: staro pismo je, potrjeno in veljavno!“

Molčal je, gledal je proti oknu z motnimi očmi.

„In vendarle . . . in vendarle pojedem!“

Ker je bila bridkost v meni samem, sem bil zlobno vesel njegovega trpljenja.

„S srcem, Konopa, in s koprnjenjem . . . boste noge pa bodo teptale ta črni prah!“

„In vendarle pojedem!“

Ker sem bil sam malodušen in bojazljiv, me je razsrdilo njegovo trdno zaupanje.

„Pojdeš, brate, v domovino, dolgo poldrug meter in pol metra široko; dovolj bo zate!“

Ozrl se je name s tihim nasmeškom.

„Čemu si se razsrdil, brate? Čemu si mi lakomen tega upanja?“

„Sam Bog ti blagoslovi to upanje! Ali govori pametno in povrsti in razodeni mi tole: kako misliš na pot? Peš? Bos? Popotnik, ki trka od hiše do hiše, v nadlego psom in ljudem? In nadalje mi še razodeni: čemu pač misliš na pot in kaj boš tam, pod tisto Tatro? Ali da se odkriješ in pokloniš: pozdravljena Tatra! — ter nato pogineš kraj ceste? To mi razloži!“

„Kdo bi se tako srdil, gospod? — Kako da pojedem, je v božjih rokah. Da pojedem, je napisano. Čemu da pojedem in kaj da bi tam . . . ali ste res tako vprašali, gospod? Tudi Vi sami ste stali včeraj ob oknu, ko je hotelo solnce skoz črni oblak in ni moglo!“

Molčala sva in sva pila čaj; sosed Konopa se je globoko zamislil. Nenadoma je izpregovoril, kakor da bi hotel z besedo pregnati skrivno, šele komaj porojeno misel.

„Dobil sem dela . . .“

„Kaj? Prej ste rekli, da niste dobili.“

„Dobil sem dela . . . in ne dela . . . Prijetno, lepo delo drugače . . . delo za gospodarja. Tri mesece že kašljam tam v izbi, tri mesece že kašljam zastonj! Pa si je gospodar izmislil: delaj zame in za mojo družino, da ne boš v moji hiši kašljal zastonj! . . . Lepo blago je, gosposko sukno . . . vredno pač do sedemdeset goldinarjev . . . do sedemdeset . . .“

Začuden sem mu pogledal v obraz, on pa je umaknil pogled in je vstal . . .

Tisto noč sem se vzdramil mnogokrat. Sosed Konopa je brez nehanja romal po svoji izbi, romal in kašljal. Nekoč, ko sem se vzdramil, pa se mi je nenadoma vse razodelo in zazeblo me je od strahu. Okrenil sem se k zidu in sem vzkliknil:

„Konopa, ne delaj greha, ne ubij se!“

V istem hipu so koraki utihnili . . .

Teden dni nisem videl Konope; zdelo se mi je celo, da je ponoči tiščal usta v rjuho; slišal sem samo zamolklo, pritajeno hropenje. Sedmo noč pa je bilo tiho v izbi; tako sem se bil privadil korakom in hropenju, da me je bilo strah tišine.

Dopoldne me je ustavil gospodar na stopnicah; ves zaripel je bil v obraz in sopol je težko.

„Tak falot! Tak razbojnik!“

Pogledal sem ga osupel.

„Tisti stradač, tisti berač, tisti tat ... Kdo? Saj je bil Vaš sosed! ... Pride oni dan k meni ... kaj? teden dni je morda ... pride k meni kakor sam sveti Aleš, ubog in ponižen: če imam kaj dela zanj ... No, si mislim, dolžan mi je razbojnik že za tri mesece; namesto da bi ga metal na cesto, naj odsluži, kar je dolžan! Pa kupim lepo sukno, lepo spomladanje sukno, svetlosivo, zase in za obadva fanta. No, si mislim, naj dela počasi, ne mudi se nam, nismo goli ... in če napravi, kakor treba, mu vržem še par kron, siromaku ... Saj človek ni živina ... dobro srce imam, ne puščam ljudem krvi ... Ali kaj napravi razbojnik? Vzame sukno, tisto lepo svetlosivo sukno, in gre, da bi ga prodal. Gre, sam Bog je hotel, naravnost tja, kjer sem ga bil kupil. Odkod to sukno? — ga vprašajo. Zakaj bos je bil in ves se je tresel. On pa stoji tam, se

trese od nog do glave in ne zine besede. Spoznali so tatu in so ga zgrabili ... Kaj pravite, gospod?“

Ubog in trepetajoč je stal Konopa pred svojimi sodniki.

„Čemu si kradel? Razodeni povrsti!“

Konopa je molčal; stal je tam ves čas in je molčal. Glavo je imel povešeno, roke je držal sklenjene kakor ob molitvi. Tolika zakrknjenost pa je razsrdila sodnike; s temnimi očmi so gledali nanj in njih misel je bila: „Greh je velik, zakaj v srcu je skrit!“

Tako so ga obsodili v ječo. In ker tatovi in razbojniki, posebno če so bolni, hromi in ubogi, ne sodijo drugam nego v domovino, so še razglasili sodniki, da boji Konopa iz ječe siloma odpeljan pod visoko Tatro ...

Glej, Konopa, tvoje srce je reklo in se ni motilo: še letos boš videl visoko Tatro, dišeče njive boš videl in zelene loke in črne gozdove! ...

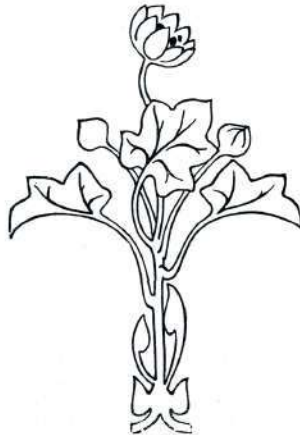
NEDOLŽNA PESEM.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Oj čez polje radost gre,
sladka misel pa v srce
mladi deklici:

Lončki kar čez noč
oživeli so,
nageljni v njih kar čez noč
razcveteli so,
razgoreli so
kot srce mlado.

Jutri, jutri
pa je Šmaren veliki,
je Kraljice god,
aj in nageljni
tam v kapelici
ji cveteli bodb,
ji goreli bodo
kot srce mlado!

NAŠ UP.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Na gorici
cerkvica sloni,
cerkvica, naš up.

Na gorici v cerkvici
dobra je Gospa doma,
ljubljen Gospa, naš up,

Nikdar nas še varal ni,
nikdar varal nas ne bo
ta naš up!

VEČERNA PESEM.

Zložil Bogumil Gorenjko.

Oj pojdi zvečer,
ko sanja na polju že mir,
oj pojdi skoz našo vas!

In čul boš:
iz vsake hiše glas
boš čul gospodarja,
ki moli molitev večerno
družini naprej,
in vsa družina
utrjena mu odgovarja.
In videl boš:
pod vsakim okencem angel stoji
in sam z družino moli
molitev večerno —

O vsak večer naš narod,
Kraljica, te časti;
o vsak večer na narod,
Kraljica, spomni se še ti!